

א) לקמן דף כב: ט) ממלכת דרי"פ' בל ולקמן דף מח: ע"ש, א) ג'ל' רב יהודה אמר שמואל וכן אמר ריב"ז ובל"ש, ד) פסחים דף עז: ט) וינין תוס' טוטה ל: ד"ה ורבי, ו) וינין תוס' טוטה ל: ע"ש ד"ה ורבי תוס' מנחות מג ע"ש ד"ה ואין, ו) וריכ" תוס' לקמן ע"ש. ד"ה מנין,

הגהות הב"ח

א) גמ' אמר ר' יהודה אמר רב מנין לברכת המזון: (ט) שם מה למזון. י"ז עין לקמן פ"ג שם שלשה שאלו סוף דף מח:

גליון הש"ס

גמ' אינו חוזר וקורא. ע"י כתיבו יונה לעיל פ"ג י"א ד"ה בלמטה: שם פ"ג ק"ש דרבנן. ע"י צ"ק פו ע"א תוס' ד"ה וכן היה ר"י פטורא מכל המצות האמורות בתורה ובסוטה ל: ע"כ תוס' ד"ה ורבי ובמנחת מנ ע"כ תוס' ד"ה ורבי וינין: ד"ה וינין: ר"ה שאינו כ"ו בלמוד: ש"א מצוינו וינינו כוז צ"מ פה ע"כ ופיין קדושין טו ע"כ תוס' ד"ה א"ן: תוס' ד"ה ו"י ב"י אבל ור"א התפלל. ע"י לקמן ע"כ ע"כ תוס' ד"ה מנין:

מוסף תוספות

א. בתוס' רי"ש מובא זה בשם ר' שמעיה (וכן הוא בשאר הראשונים).

מוסף רש"י

ספק קרא ק"ש לא קרא חוזר וקורא. משום ספק מלכות שמים (חזר רש"י טו: מה מחזירי טו: דל. ולראי שיתפלל אדם כל היום כולו. דאן תפלה יתירה משום כניסה לגולה (פסחים טו:).

רבינו הגנאל

וסלקא איילא דרב חסדא דקרית שמע מן התורה שנאמר ודברתם בו ואיחד בה נמי מלכות שמים שנאמר שמע ישראל יי אלהי יי אחד. וביבכת המזון לאחרי כדאורייתא שנאמר ואכלת ושבעת וברכת לפניך קורין ושמע ומברכין ברכת המזון לאחריו. לאפושי תפילה דהיא מרבנן ומלכות באמנר ברכת התורה לאחריה המזון לפנייה שיהי המוציא שנתברך ניהיה. ר"י אלעזר אמר ספק קרא ק"ש ספק לא קרא חוזר וקורא ק"ש ספק התפלל ספק לא התפלל אינו חוזר ומתפלל. וקיימיל כ"י אלעזר דהא כולהו רבנן האי קרא ודברת במ כ"ש דרשי ליה, אפי" ב"ש ובי"ה כולהו שרין ודברת במ כ"ש דרשי ליה, הלכ"א א"ע"י רב"י אלעזר לגבי שמואל כחלמיד הוא, כיון דהני קימא בוחתיה לא משגיחין בשמואל, אלא ספק קרא ק"ש ספק לא קרא חוזר וקורא. אבל ספק התפלל ספק לא התפלל אינו חוזר ומתפלל, וקיימיל כ"י אלעזר ק"ל דא"ע"י דר' יוחנן רביה, לא פליג עליה בהדיא ואמר חוזר ומתפלל, אלא ולואי שתפלת כל היום

קאמר, מכלל שאם לא עשה לא עבר. וקבלנו מרבוחינו שהיו חכמים מוקימי לה להא דר' יוחנן בתפלת ערבית לבר, וכדאשכחן בפסחים בענין מקום שנהנו לעשות מלאכה בתשעה באב וכו', דרש רבא עוברות ומניקות מתענות בו ומשלימות כדרך שמשלימות ביום פסחים ובין השמשותף שלו אסור. וכן אמרו משמיה דר' יוחנן, ומקשינן ומי אמר ר' יוחנן הכי והא אמר ר' יוחנן תשעה באב אינו כתענית צבור (רק) וכו' עד אלא מאי אינו כתענית צבור דקאמר ר' יוחנן תפלת נעילה, כלומר אינו מתפלל בט' באב תפלת נעילה. ומקשינן איני והא אמר ר' יוחנן ולואי שיתפלל אדם כל היום כלו, ומשינן והתם רשות הכא בתפלת נעילה דתענית צבור חובה,

מי שמתו פרק שלישי ברכות

פרק שלישי ברכות, עמוד 129

פרק שלישי ברכות, עמוד 128

אלף יקלר, כל ברכה וברכה: **דלית צה מלכות שמים**. אין מלך העולם בברכות של י"ח: ה"ג והרי ברכה **המזון לפנייה דאית צה מלכות שמים** כו'. לישנא אחרינא שאני **תפלה דלית צה מלכות שמים**. קבלת מלכות שמים כדאיתא בז"ש שמקבל עליו את השם לחדוין ולמלך מיוחד ולהאי לישנא גרסינן והרי

ברכה המזון לאחריו דלית צה מלכות שמים ולשון זה נראה שהוא עיקר מדמשיני ליה אלף ק"ש וברכת המזון דאורייתא והאי בללאחרי עסקינן ואי לישנא קמא הו לא איירי בברכת המזון לאחריו גדלתקפטיה להדרי תלמודא עילוייה אלף ק"ש וברכת המזון דאורייתא כו'. ואית דגרסי הכא בלשון קושיא ק"ש דרבנן היא אלף ק"ש דאית צה מלכות שמים וברכת המזון דאורייתא לאפוקי תפלה דרבנן ואין צה מלכות שמים למאן דגרס הכי מפרשינן לקמן בשבכך וצקומך דבדרי תורה כתיב: **כי שם ה' אקרא**. כשנא משה לפתוח בדברי שירה אמר להם לישראל אני אברך תמלה ואחס ענו אחרי אמנ כי שם ה' אקרא בצרכה אחס הצו גודל לאלהינו צאמן הכי מפרשי לה שמסכת יומא (דף לז): **שאינו טעון לפניו**. * כלומר שלא מניינו לו מקרא מפורש לצרך לפניו: **טעון לאחריו**. כדכתיב ואלכלת ושבעת כדאמרין: **איכא למפרך**. בתרוייהו כשאתה צה ללמוד תורה מן המזון איכא למפרך מה למזון שכן הנהיג וכשאתה צה ללמוד מזון מן התורה איכא למפרך מה לתורה שכן חיי העולם הבא: ק"ש דרבנן. לקמן שמוזיר צה יציאת מזריס דמיוצב דאורייתא היא דכתיב למען תזכר את יום אשתך מוארך מזריס (דברים טו): **דאית צה מנין**. יציאת מזריס ומלכות שמים: **חוזר וקורא ק"ש**. קבלר ק"ש דאורייתא היא: **ולואי שיפלא אדם כשהתפלל תחלה היה יחיד וכששכח שהתפלל והתחיל להתפלל היה צמידי**:‏‏

ומתפלל ורבי יוחנן אמר (ז) ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו: ואמר רב יהודה אמר שמואל יהיה עומד בתפלה ונוכר שהתפלל פוסק ואפילו באמצע ברכה אינו והאמר רב נחמן כי הוינן בי רבה בר אבוה בען מיניה הני בני בי רב דטעו ומדכרי דחול בשבת מהו שיגמרו ואמר לן ג'גומרין כל אותה ברכה הכי השתא התם גברא בר חיובא הוא ורבנן הוא דלא אמרוהוהו משום כבוד שבת אבל הכא הא צלי ליה: ואמר רב יהודה אמר שמואל ההתפלל ונכנס לביהכ"נ ומצא צבור שמתפללין אם יכול לחדש בה דבר יחזור ויתפלל ואם לאו אל יחזור ויתפלל וצריכא דאי אשמעינן קמייתא ה"מ יחיד ויחיד

אמר כבר שתיהן מ"מ שנתא אמר ק"ש ולא אמר אמת ויציב שזה יכול להיות ועמה כשיאמר אמת ויציב נמצא שהשלים הכל וכי מיימא שנתא לא קרא לא זה ולא זה כיון דספיקא הוא כולי האי לא אטרמוהו רבנן לחזור שניהם אבל אם יאמר ק"ש אין זו תקנה גמורה כל כך דשמא קרא ק"ש אחרת ולא יאל כלל צמנה שעושה עמה ואם צרור שלא אמר כבר ק"ש אם כן לא אמר נמי אמת ויציב שאין רגילות לומר אמת ויציב בלא ק"ש ואם כן כשיאמר מעתה ק"ש לא תקן כלל ולא יאל מד ספקו עוד אמר הר"ר שעונן" דמיירי שפיר שאינו מסופק אלף מואמת ויציב אבל צרור הוא שקרא ק"ש ואפילו הכי הוא אמת ויציב דאורייתא שר"ל ספק לא אמר אמת ויציב עם פרשת צינית שמסופק אי לא אמר לא פרשת צינית ולא אמת ויציב ואם כן לא הזכיר כלל יציאת מזריס וכולה מילתא דיציאת מזריס קרי ליה אמת ויציב לפי דטעם אמת ויציב הוא משום יציאת מזריס והלכך הוי פרשת צינית בכלל אמת ויציב: **הקווא** בדברי תורה בתיב. והא דאמרין לעיל בצרכ קמא (דף צג).

ורבי יוחנן אמר ולואי שיתפלא אדם בל היום. אומר ר"י דהלכה כרבי יוחנן ודוקא צספק התפלל * אבל דלחי התפלל לא (ה) **תדע** דהא מסתמא לא פליג אהא דאמר רב יהודה אמר שמואל צסמוך וזכר שהתפלל פוסק וכו' וכן אם יכול לחדש דבר בתפלתו: ‏

פ"י, כגון שהתפלל תפלה אדעתא דחובה ושכח שכבר התפלל ועמד להתפלל אדעתא דחובה ונוכר שכבר התפלל פוסק ואפי' באמצע ברכה, שאם בא לגמרה נמצא כמי שמקריב שני תמידין בשחרית שהוא עובר משום כל חוסיף, ולפיכך פוסק ואפילו באמצע ברכה, וכזה אפי' ר' יוחנן מודה דלא קאמר רבי יוחנן ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו אלא תפלת נדבה כגון התנונים וכיוצא בהן, אבל תפלת חובה לא קאמר. הני בני בי רב דטעו ומכריח דחול בשבת וכו' גומרין כל אותה ברכה. ודוקא ב"ח דערבית שחרית ומנחה, אבל במוסף פוסק אפי' באמצע ברכה.

פרק שלישי ברכות

פרק שלישי ברכות, עמוד 129

פרק שלישי ברכות, עמוד 128

והרי תפלה דרבר שהצבור בו, ואל"מ אלאי שבך צבא דק"ש דקאי צגווה דדבר שהצבור עסוקין צו וקמני אינו מצרך לפנייה כו'. וי"ל משום רבותא דתפלה פריך מיניה לע"ג דתפלה מעומד ונראה לכל שאין זה עומד כמותם אפילו הכי אמריין אם לא התחיל לא יתחיל. ואל"מ כיון דלא ידע טעמא

דצסמוך יקשה גס לדיניא מה לי ק"ש וברכת המזון יותר מתפלה וי"ל לדיניא ניחא כיון דהרהור כצבור דמי יש להצריכו צק"ש וצברכת המזון שהס מדאורייתא יותר מתפלה דרבנן אבל לצב חסדא כיון דהרהור אינו כלום רק שלא יהא יושב וצטל מה לי ק"ש מה לי תפלה: **הא אי לא אתחיל לא יתחיל**. ואל"מ אימא דבדבור קאמר הא צהרהור שפיר דמי וי"ל דמשמע דלא יתחיל אפי' צהרהור מדלאל קאמר יקלר בצבור או ירהור צחרימות: **הכ"י גרסי א"א ק"ש** וברכת המזון **דאורייתא ותפלה דרבנן ולא**

גרפינן מידי בתר הכי עד אמר רב יהודה אמר רב. ופי' הקוטרטק ק"ש דאורייתא כיון שאינו אומר אמת ויציב דפי' צמתמין ויש ספרים גורסים י" ק"ש דרבנן הוא. ומשני אלף ק"ש אית צה מלכות שמים וברכת המזון דאורייתא ותפלה דרבנן וכן הגירסא צפ"ה וקשה דצמתמין פי' דק"ש דאורייתא לכולי עלמא כיון שלא אמר אמת ויציב דצהכי מיירי צמתמין וגם יש ספרים גורסים שאני תפלה דלית צה מלכות שמים והרי ברכת המזון דלית צה מלכות שמים ותנן על המזון מצרך לאחריו וכו' אלף היינו טעמא דק"ש אית צה מלכות שמים וברכת המזון דאורייתא ותפלה דרבנן וגם על גירסא זו קשה כדפריש"י: **ספק לא אמר אמת ויציב חוזר**. ומימא מה ע"כ רריך לומר

שהוא מסופק גס מק"ש שאלה היה צרוו לו מק"ש וספק מואמת ויציב לא יהיה מן המורה כיון שאוכיר יציאת מזריס צק"ש ואם כן הואיל ומסופק משניהם יחזור לק"ש דאית צה תרמי מלכות שמים ויציאת מזריס דהכי עדיף מלומר אמת ויציב דליכא אלף ונאימא הא ולא לבעי הא קריאת שמע עדיפא דאית בה תרתי ור' אלעזר אמר "ספק קרא קריאת שמע ספק לא קרא חוזר וקורא ק"ש ספק התפלל ספק לא התפלל אינו חוזר ומתפלל ואם לאו אל יחזור ויתפלל וצריכא דאי אשמעינן קמייתא ה"מ יחיד ויחיד

אמר כבר שתיהן מ"מ שנתא אמר ק"ש ולא אמר אמת ויציב שזה יכול להיות ועמה כשיאמר אמת ויציב נמצא שהשלים הכל וכי מיימא שנתא לא קרא לא זה ולא זה כיון דספיקא הוא כולי האי לא אטרמוהו רבנן לחזור שניהם אבל אם יאמר ק"ש אין זו תקנה גמורה כל כך דשמא קרא ק"ש אחרת ולא יאל כלל צמנה שעושה עמה ואם צרור שלא אמר כבר ק"ש אם כן לא אמר נמי אמת ויציב שאין רגילות לומר אמת ויציב בלא ק"ש ואם כן כשיאמר מעתה ק"ש לא תקן כלל ולא יאל מד ספקו עוד אמר הר"ר שעונן" דמיירי שפיר שאינו מסופק אלף מואמת ויציב אבל צרור הוא שקרא ק"ש ואפילו הכי הוא אמת ויציב דאורייתא שר"ל ספק לא אמר אמת ויציב עם פרשת צינית שמסופק אי לא אמר לא פרשת צינית ולא אמת ויציב ואם כן לא הזכיר כלל יציאת מזריס וכולה מילתא דיציאת מזריס קרי ליה אמת ויציב לפי דטעם אמת ויציב הוא משום יציאת מזריס והלכך הוי פרשת צינית בכלל אמת ויציב: **הקווא** בדברי תורה בתיב. והא דאמרין לעיל בצרכ קמא (דף צג).

ורבי יוחנן אמר ולואי שיתפלא אדם בל היום. אומר ר"י דהלכה כרבי יוחנן ודוקא צספק התפלל * אבל דלחי התפלל לא (ה) **תדע** דהא מסתמא לא פליג אהא דאמר רב יהודה אמר שמואל צסמוך וזכר שהתפלל פוסק וכו' וכן אם יכול לחדש דבר בתפלתו: ‏

פרק שלישי ברכות, עמוד 129

פ"י, כגון שהתפלל תפלה אדעתא דחובה ושכח שכבר התפלל ועמד להתפלל אדעתא דחובה ונוכר שכבר התפלל פוסק ואפי' באמצע ברכה, שאם בא לגמרה נמצא כמי שמקריב שני תמידין בשחרית שהוא עובר משום כל חוסיף, ולפיכך פוסק ואפילו באמצע ברכה, וכזה אפי' ר' יוחנן מודה דלא קאמר רבי יוחנן ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו אלא תפלת נדבה כגון התנונים וכיוצא בהן, אבל תפלת חובה לא קאמר. הני בני בי רב דטעו ומכריח דחול בשבת וכו' גומרין כל אותה ברכה. ודוקא ב"ח דערבית שחרית ומנחה, אבל במוסף פוסק אפי' באמצע ברכה.

פ"י, כגון שהתפלל תפלה אדעתא דחובה ושכח שכבר התפלל ועמד להתפלל אדעתא דחובה ונוכר שכבר התפלל פוסק ואפי' באמצע ברכה, שאם בא לגמרה נמצא כמי שמקריב שני תמידין בשחרית שהוא עובר משום כל חוסיף, ולפיכך פוסק ואפילו באמצע ברכה, וכזה אפי' ר' יוחנן מודה דלא קאמר רבי יוחנן ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו אלא תפלת נדבה כגון התנונים וכיוצא בהן, אבל תפלת חובה לא קאמר. הני בני בי רב דטעו ומכריח דחול בשבת וכו' גומרין כל אותה ברכה. ודוקא ב"ח דערבית שחרית ומנחה, אבל במוסף פוסק אפי' באמצע ברכה.

פ"י, כגון שהתפלל תפלה אדעתא דחובה ושכח שכבר התפלל ועמד להתפלל אדעתא דחובה ונוכר שכבר התפלל פוסק ואפי' באמצע ברכה, שאם בא לגמרה נמצא כמי שמקריב שני תמידין בשחרית שהוא עובר משום כל חוסיף, ולפיכך פוסק ואפילו באמצע ברכה, וכזה אפי' ר' יוחנן מודה דלא קאמר רבי יוחנן ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו אלא תפלת נדבה כגון התנונים וכיוצא בהן, אבל תפלת חובה לא קאמר. הני בני בי רב דטעו ומכריח דחול בשבת וכו' גומרין כל אותה ברכה. ודוקא ב"ח דערבית שחרית ומנחה, אבל במוסף פוסק אפי' באמצע ברכה.

פ"י, כגון שהתפלל תפלה אדעתא דחובה ושכח שכבר התפלל ועמד להתפלל אדעתא דחובה ונוכר שכבר התפלל פוסק ואפי' באמצע ברכה, שאם בא לגמרה נמצא כמי שמקריב שני תמידין בשחרית שהוא עובר משום כל חוסיף, ולפיכך פוסק ואפילו באמצע ברכה, וכזה אפי' ר' יוחנן מודה דלא קאמר רבי יוחנן ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו אלא תפלת נדבה כגון התנונים וכיוצא בהן, אבל תפלת חובה לא קאמר. הני בני בי רב דטעו ומכריח דחול בשבת וכו' גומרין כל אותה ברכה. ודוקא ב"ח דערבית שחרית ומנחה, אבל במוסף פוסק אפי' באמצע ברכה.

פ"י, כגון שהתפלל תפלה אדעתא דחובה ושכח שכבר התפלל ועמד להתפלל אדעתא דחובה ונוכר שכבר התפלל פוסק ואפי' באמצע ברכה, שאם בא לגמרה נמצא כמי שמקריב שני תמידין בשחרית שהוא עובר משום כל חוסיף, ולפיכך פוסק ואפילו באמצע ברכה, וכזה אפי' ר' יוחנן מודה דלא קאמר רבי יוחנן ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו אלא תפלת נדבה כגון התנונים וכיוצא בהן, אבל תפלת חובה לא קאמר. הני בני בי רב דטעו ומכריח דחול בשבת וכו' גומרין כל אותה ברכה. ודוקא ב"ח דערבית שחרית ומנחה, אבל במוסף פוסק אפי' באמצע ברכה.

פ"י, כגון שהתפלל תפלה אדעתא דחובה ושכח שכבר התפלל ועמד להתפלל אדעתא דחובה ונוכר שכבר התפלל פוסק ואפי' באמצע ברכה, שאם בא לגמרה נמצא כמי שמקריב שני תמידין בשחרית שהוא עובר משום כל חוסיף, ולפיכך פוסק ואפילו באמצע ברכה, וכזה אפי' ר' יוחנן מודה דלא קאמר רבי יוחנן ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו אלא תפלת נדבה כגון התנונים וכיוצא בהן, אבל תפלת חובה לא קאמר. הני בני בי רב דטעו ומכריח דחול בשבת וכו' גומרין כל אותה ברכה. ודוקא ב"ח דערבית שחרית ומנחה, אבל במוסף פוסק אפי' באמצע ברכה.

פ"י, כגון שהתפלל תפלה אדעתא דחובה ושכח שכבר התפלל ועמד להתפלל אדעתא דחובה ונוכר שכבר התפלל פוסק ואפי' באמצע ברכה, שאם בא לגמרה נמצא כמי שמקריב שני תמידין בשחרית שהוא עובר משום כל חוסיף, ולפיכך פוסק ואפילו באמצע ברכה, וכזה אפי' ר' יוחנן מודה דלא קאמר רבי יוחנן ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו אלא תפלת נדבה כגון התנונים וכיוצא בהן, אבל תפלת חובה לא קאמר. הני בני בי רב דטעו ומכריח דחול בשבת וכו' גומרין כל אותה ברכה. ודוקא ב"ח דערבית שחרית ומנחה, אבל במוסף פוסק אפי' באמצע ברכה.

כא.

פרק שלישי ברכות, עמוד 129

פרק שלישי ברכות, עמוד 128

לך מיין פ"ב מהלכות ק"ש הלכה ג' סגנו עיני יע טוטי"ע אריח סימן טו: **לך ב ג א** מ"י פ"י מהל' תפלה הלכה ו' סגנו עיני יע טוטי"ע אריח סימן ק סעיף א: **לח ד מיי** שם הלכה ז סגנו שם טוטי"ע אריח סי' רמח סעיף ב: **לח ה מיי** פ"א מהלכות תפלה הלכה ט סגנו שם טוטי"ע אריח סימן קטן סעיף א:

תורה אור השלם

- ↑ ואבלת' ושבועת וברכת את יי אלהיך על הארץ שתקבה יי אשך נתן לך. דברים ה י
- ↑ י"י שם יי אקרא הוב ג'ל' לאלהינו: דברים לב ג
- ↑ ונשנתא לנצרך ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ויבשבתך ויבשבתך: דברים ז ו

רבינו הגנאל (המשך)

ובזה תשעה באב אינה תענית צבור. הנה אפי' תפלת נעילה דהו אותה ב"ב, וכשי"כ תפלת שחרית ותפלת המנחה, דאמר ריב"ל פ"י תפלת השחר כנגד תמידים תקנום והניא כותיה והכי סלקא שבעתתא. וכשם דלא מקריבין יותר משני תמידין ביום, ואם יקריב עובר משום כל חוסיף. כך אין אדם מתפלל יותר משתי תפלות ביום, ואם יתפלל עובר משום כל חוסיף. ותפלת ערבית הא קיי"ל כרב דאמר רשות. ואע"ג דהייא רשות תאשכחין דהוה מצלי ליה, בידר כתיב ערב וברך וצריים אשאהו ואחיהא, ובדניאל כתיב זמנין תלתא בימא הוא בך על ברכויי ומצלי וגו'. ואפי' אי מוקמת לה להא דר' יוחנן דפליג עלי' לאיצני, הא אשכחן תניא כוותיה, דהניא יכול יתפלל אדם כל היום כולו, כבר מפורש ע"י דניאל זמנין תלתא בימא וכו'. וקימא לן דכל חיכי דפליגי רבנן אהדדי וחיאי כחד מינייהו, הלכתא כותייה, ואפי' חלמידי בהוי בריה. ואם תאמר הני מילי תפלה של חובה, אבל תפלה של רשות שרי' אכל תפלת ערבית שהיא רשות ובהדיא אק חשיב תלמא. מכלל דלית לן לא חובה ולא רשות בר מיניה תלת. ועוד מוקמינן רב יהודה משמיה דשמואל היה עומד בתפלה ונוכר שהתפלל פוסק אפי' באמצע ברכה, שימ' דהכי טוגיא דשמעתא דלית לן לצלויה צלוחתי יחירתא דקא עבר משום כל חוסיף, וזהו עבר מאן דפליג אהא דאמר ר' יוחנן דאמרין דבר הלמד מענינו. וה"מ בבבוי דתפלת צבור קיימא במקום תמידין דלית לן רשות לאוסיפי (המרימין), אבל יחיד אי בעי לצלויה תפלת שרימ' דהכי תפלת המנחה כגון התנונים אינו מוספד שתיחיד מקריב עולת נדבה [וכן מתפלל תפלת נדבח]. ועוד זאת השמועה דשמואל דאמר התפלל ביחיד ונכנס לביהכ"ס ומצא צבור מתפללין אם יכול לחדש דבר בתפלה יתפלל [וגם לאו לא תתפלל, דאי מחדש בה ומוקים בדעתיה כתיב ויחנן וכו'. כלומר כיון שאינה תפלה] כלומר כיון שחדש דבר בתפלה שם הראשונה התנונים ומתיר לו אפילו בצבור להתפלל, שכן אפי' בתמיד אם הקריב יחיד מניין, ותמניין שאין הצבור מקריבין בו ביום תמיד, ונמצא שהצבור מקריבין, יוצא בתמיד של צבור והראשונה עולה לו נדבה, וכן ענין התפלה. ואמר רב יהודה אמר שמואל היה עומד בתפלה ונוכר שהתפלל פוסק אפילו באמצע ברכה.

עין משפט

פרק שלישי ברכות, עמוד 129

פרק שלישי ברכות, עמוד 128

לך מיין פ"ב מהלכות ק"ש הלכה ג' סגנו עיני יע טוטי"ע אריח סימן טו: **לך ב ג א** מ"י פ"י מהל' תפלה הלכה ו' סגנו עיני יע טוטי"ע אריח סימן ק סעיף א: **לח ד מיי** שם הלכה ז סגנו שם טוטי"ע אריח סי' רמח סעיף ב: **לח ה מיי** פ"א מהלכות תפלה הלכה ט סגנו שם טוטי"ע אריח סימן קטן סעיף א:

תורה אור השלם

^[1] פרק שלישי ברכות, עמוד 129

^[2] פרק שלישי ברכות, עמוד 128

ב א [נושע"ע אר"ח כ"י קט
סעף א]:
ב מ"י פ"י מהלכות תפלה
הלכה טו סגמ עשין טו טור
ש"ע אר"ח סימן קט סעף
א [וטור כ"י קנד]:
בא ג מ"י פ"ח ע"ס הלכה
ו טור ש"ע אר"ח
סימן נה סעף א:
בב ד מ"י פ"ח ע"ס הלכה
טו טור ש"ע אר"ח
סימן קד סעף ז:
בג ה מ"י פ"ח מהל' טורג
הלכה טו [ופס"י
מהלכות סנדרין הלכה י'
סגמ לארין טו טור י"ד סימן
קנט]:
בד ו מ"י פ"ב מהלכות
אסורי ביאה ה' י'
נוש"ע אר"ח כ"י טו [סעף
א]:

רבינו הגאון

אמר רב הונא הנכנס לבית
הכנסת ומצא צבור
שנתפללין אמר יברך
להתחיל ולגמור עד שלא
יגיע ש"ע צבור למודים
כר"ב"ל ואם לאו אל תתפלל.
ור"ב"ל אמר אם יוכל
להתחיל ולגמור עד שלא
יגיע ש"ע לקדושה יתפלל
ואם לאו אל תתפלל. והלכה
כר"ב"ל לדא לתחיל א"כ
יודע שיכול לסיים עד
קדושה. והכ"ל יעלה
מיהא מפסק לא ספק. פ"י,
איהא פוסק ויגדל אבל פוסק
ורשוקי עד שהצבור ענין,
וחזרו לתפלתו. וראי י"ד
חזרו בשמיעה, שישמע
כעונה קמ"ל. איבעיא להו
מהו הפסיק ליהא שמא
רבה מברך. כי אתא רב
דימי אמר ר"י ור"י שמעי
תלמידי דר' יוחנן אמרי
לכל און מפסיקין חוץ
ליהא שמיה רבא דאפילו
עוסק במעשה מברכה
פוסק וליה הלכתא
דוחיה. ואסיקנא הא
בדאמרי ללך אין מפסיקין חוץ
ליהא שמאי רבא מברך
שפ"י עוסק במעשה
מברכה פוסק ועונה עם
הצבור, הא אסיקנא ליה
הלכתא כוחותיה. מיהו
מנהגא דרבנן לשותק
ולשמיע הצבור כשבוין
אמן יהא שמיה רבא מברך
וחזרו ומשלים תפלתו.
וראינו עור לרבותא
הגאונים דאי על יחיד
לכנסת ואשכח צבור דעלו
דקאמרי התם ימים שיט צהן קרבן
מוסף כגון ר"ח ותי"ח ערבית ושחרית
מתפלל י"ח שלמות ואומר מעין
המאורע צעבודה ואם לא אמר
מחזירים אותו וצמוספים מתפלל שבע
ואומר קדושת היום צאלמע וצירושלמי
נמי י"ל דטעות סופר הוא ולי"ג של
מוסף אלא צא ומלאן מתפללים וכן
משמע צירושלמי פרק מי שמתו דגס
ו הוימרה כחונה עס ולא הזכיר של
מוסף כלל: **אין** יחיד מתפלל
קדושה. וכן הלכה אצל המתפלל
י"ח עם החזן לכשיגיע ש"ע לקדושה
יאמר עם השליח צבור נקדש וכל
הקדושה משלם יכול לענות עם
הצבור דאין זה קרוי יחיד:
ונחזי

רב ניסים גאון

ר' יהודה דלא דריש סמוכין
בכל התורה ובמשנה
תורה דריש פירוש לטעמא
דמילתא בפרק ט"ו נשים
(דף ו) ואמרי ובמשנה תורה
מאי טעמא דריש איבעית
אימא משום דמיתכ
ואיבעית אימא משום
דמומיה:

עד שלא יגיע שליח צבור למודי. וטעמא לפי שזכר לשוח עם
הצבור שלא יראה ככופר זמני שהצבור משתחוין לו והוא הדין
נמי אם יגיע למודי כששליח צבור יגיע למודי דספיר דמי כיוון
שהוא משתחוה עם מצרייו אצל און גמרה פסיקא ליה כי האי גוונא
אצל און נראה דמשום מודים דרבנן
נקט הכי שמא לענות שזה לא מאינו
לו עיקר צמ" ור"ח היה רגיל כשהיה
מתפלל ביחוד כשהחזן מגיע למודי
היה כורע עם הקהל בלא אמירה
כלל ודוקא צאלמע צרכה אצל צסוף
צרכה לא דאמר לקמן (דף ג) דאסור
לשחות צסוף כל צרכה וצרכה מיהו
לכתחלה און לעשות כן כדמשמע
הכא וכתב רש"י בצוכה פרק לולב
הגזול (דף נח): דאדם המתפלל ושמע
מפי החזן קדיש או קדושה אינו יכול
להפסיק ולענות עם הצבור אלא
ישתוק וימתין מעט דשומע כעונה
וי"ל לכתחלה און לעשות כן דענייה
חשיבא טפי הדור מנהו. ור"ח ור"י
היו אומרים דאדרכה אי שומע כעונה
היו הפסקה אם שותק. ומ"מ נהגו
ביום לשתוק ולשמע וגדול המנהג.
צירושלמי פרק תפלת השחר קאמר לא
התפלל י וצא ומלאן מתפללין מוסף
אם היה יודע שיהיה מתפלל וגומר
עד שלא יתחיל ש"ע כדי לענות אמן
בחול כאן בשבת והא דלמריין באלמן
הירושלמי משמע שיהו רגילין לומר
י"ח ברכות שלמות צמוסף של חול
כגון צר"ח וצחול המועד ומיהו און
סמכינא הא דאמר פרק תפלת השחר
לקמן דף טו). דקאמר תמני סרי תקון
משכרי לא תקון ומה שאנו אומרים
ענוו צין גואל לרופא לא קשה שאינו
אלא לש"ע אצל יחיד כוללה צש"ח
ועוד אומר הר"ר מ"ס דליא
צמוספתא (דף ט"ה) צהדיא כמנהגו
דקאמרי התם ימים שיט צהן קרבן
מוסף כגון ר"ח ותי"ח ערבית ושחרית
מתפלל י"ח שלמות ואומר מעין
המאורע צעבודה ואם לא אמר
מחזירים אותו וצמוספים מתפלל שבע
ואומר קדושת היום צאלמע וצירושלמי
נמי י"ל דטעות סופר הוא ולי"ג של
מוסף אלא צא ומלאן מתפללים וכן
משמע צירושלמי פרק מי שמתו דגס
ו הוימרה כחונה עס ולא הזכיר של
מוסף כלל: **אין** יחיד מתפלל
קדושה. וכן הלכה אצל המתפלל
י"ח עם החזן לכשיגיע ש"ע לקדושה
יאמר עם השליח צבור נקדש וכל
הקדושה משלם יכול לענות עם
הצבור דאין זה קרוי יחיד:
ונחזי

או צבור וצבור אבל יחיד לגבי צבור כמאן
דלא צלי דמי קמ"ל ואי אשמעינן הכא
משום דלא אתחיל בה אבל התם דאתחיל
בה אימא לא צריכא אמר רב הונא הנכנס
לבית הכנסת ומצא צבור שמתפללין אם
יכול להתחיל ולגמור עד שלא יגיע ש"ע
למודיים יתפלל ואם לאו אל תתפלל ריב"ל
אמר אם יוכל להתחיל ולגמור עד שלא
יגיע ש"ע לקדושה יתפלל ואם לאו אל
יתפלל במאי קא מפלגי מר סבר יחיד
אומר קדושה ומר סבר אין יחיד אומר
קדושה וכן אמר רב אדא בר אבהו
מנין שאין היחיד אומר קדושה שנאמר
ונקדשתי בתוך בני ישראל כל דבר
שבקדושה לא יהא פחות מעשרה מאי
משמע דתני רבנאי אחוה דרבי חייה בר
אבא אתיא תוך תוך כתיב הכא ונקדשתי
בתוך בני ישראל וכתיב התם הברדלו מתוך
העדה הזאת מה להלן עשרה אף כאן
עשרה ודכולי עלמא מיהת מפסק לא פסיק
איבעיא להו מהו להפסיק ליהא שמו
הגדול מבורך כי אתא רב דימי אמר ר'
יהודה ר"ש תלמידי דרבי יוחנן אמרי
לכל אין מפסיקין חוץ מן יהא שמו הגדול
מבורך שאפילו עוסק במעשה מברכה
פוסק ולית הלכתא כותיה: ר' יהודה אומר
מברך לפנייהם ולאחריהם: למימרא דקסבר
רבי יהודה בעל קרי מותר בדברי תורה
והאמר ריב"ל מנין לבעל קרי שאסור בדברי
תורה שנאמר והודעתם לבניך ולבני בניך
וסמך ליה יום אשר עמדת וגו' מה להלן
בעלי קריין אסורין אף כאן בעלי קריין אסורין
וכי תימא רבי יהודה לא דריש סמוכים
והאמר רב יוסף אפילו מאן דלא דריש
סמוכים בכל התורה במשנה תורה דריש
דהא רבי יהודה לא דריש סמוכין בכל
התורה כולה ובמשנה תורה דריש ובכל
התורה כולה מנא לן דלא דריש דתניא
בן עזאי אומר נאמר מכשפה לא תחיה
ונאמר כל שוכב עם בהמה מות יומת
סמוכו ענין לו לומר מה שוכב עם בהמה
בסקילה אף מכשפה נמי בסקילה אמר ליה
ר' יהודה וכי מפני שסמוכו ענין לו נוציא לזה לסקילה אלא אוב וידעוני
בכלל כל המכשפים היו ולמה יצאו להקיש להן ולומר לך מה אוב וידעוני
בסקילה אף מכשפה בסקילה ובמשנה תורה מנא לן דדריש דתניא רבי
אליעזר אומר נושא אדם אנוסת אביו ומפותת אביו אנוסת בנו ומפותת
בנו ר' יהודה אומר אביו באנוסת אביו ומפותת אביו אנוסת רב גידל אמר
רב מאי טעמא דר' יהודה דכתיב לא יקח איש את אחת אביו ולא
יגלה (את) כנף אביו כנף שראה אביו לא יגלה וממאי דבאנוסת אביו כתיב
דסמך ליה ונתן האיך השוכב עמה וגו' אמרי אין במשנה תורה דריש
והני סמוכין מבעי ליה לאיך דריב"ל דאמר ריב"ל כל המלמד לבנו
תורה מעלה עליו הכתוב כאלו קבלה מהר חורב שנאמר והודעתם לבניך ולבני בניך
וכתיב בתריה
יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב תנן זב שראה קרי ונדה שפלטא שכתב ורע המשמשת
וראתה דם צריכין טבילה ורבי יהודה פוטר עד כאן לא פטר רבי יהודה אלא בוז שראה קרי דמעיקרא לאו
בר טבילה הוא אבל בעל קרי גרידא מחייב וכי תימא ה"ה דאפילו בעל קרי גרידא נמי פטר רבי יהודה והאי
דקא מפלגי בוב שראה קרי להודיעך כחן דרבנן אימא סיפא המשמשת וראתה דם צריכה טבילה למאן
קתני לה אילמא לרבנן פשיטא השתא ומה זב שראה קרי דמעיקרא לאו בר טבילה הוא מחייבי רבנן
המשמשת וראתה דם דמעיקרא בת טבילה היא לא כל שכן אלא לאו ר' יהודה היא ודוקא קתני לה
משמשת

או צבור וצבור אבל יחיד לגבי צבור כמאן
דלא צלי דמי קמ"ל ואי אשמעינן הכא
משום דלא אתחיל בה אבל התם דאתחיל
בה אימא לא צריכא אמר רב הונא הנכנס
לבית הכנסת ומצא צבור שמתפללין אם
יכול להתחיל ולגמור עד שלא יגיע ש"ע
למודיים יתפלל ואם לאו אל תתפלל ריב"ל
אמר אם יוכל להתחיל ולגמור עד שלא
יגיע ש"ע לקדושה יתפלל ואם לאו אל
יתפלל במאי קא מפלגי מר סבר יחיד
אומר קדושה ומר סבר אין יחיד אומר
קדושה וכן אמר רב אדא בר אבהו
מנין שאין היחיד אומר קדושה שנאמר
ונקדשתי בתוך בני ישראל כל דבר
שבקדושה לא יהא פחות מעשרה מאי
משמע דתני רבנאי אחוה דרבי חייה בר
אבא אתיא תוך תוך כתיב הכא ונקדשתי
בתוך בני ישראל וכתיב התם הברדלו מתוך
העדה הזאת מה להלן עשרה אף כאן
עשרה ודכולי עלמא מיהת מפסק לא פסיק
איבעיא להו מהו להפסיק ליהא שמו
הגדול מבורך כי אתא רב דימי אמר ר'
יהודה ר"ש תלמידי דרבי יוחנן אמרי
לכל אין מפסיקין חוץ מן יהא שמו הגדול
מבורך שאפילו עוסק במעשה מברכה
פוסק ולית הלכתא כותיה: ר' יהודה אומר
מברך לפנייהם ולאחריהם: למימרא דקסבר
רבי יהודה בעל קרי מותר בדברי תורה
והאמר ריב"ל מנין לבעל קרי שאסור בדברי
תורה שנאמר והודעתם לבניך ולבני בניך
וסמך ליה יום אשר עמדת וגו' מה להלן
בעלי קריין אסורין אף כאן בעלי קריין אסורין
וכי תימא רבי יהודה לא דריש סמוכים
והאמר רב יוסף אפילו מאן דלא דריש
סמוכים בכל התורה במשנה תורה דריש
דהא רבי יהודה לא דריש סמוכין בכל
התורה כולה ובמשנה תורה דריש ובכל
התורה כולה מנא לן דלא דריש דתניא
בן עזאי אומר נאמר מכשפה לא תחיה
ונאמר כל שוכב עם בהמה מות יומת
סמוכו ענין לו לומר מה שוכב עם בהמה
בסקילה אף מכשפה נמי בסקילה אמר ליה
ר' יהודה וכי מפני שסמוכו ענין לו נוציא לזה לסקילה אלא אוב וידעוני
בכלל כל המכשפים היו ולמה יצאו להקיש להן ולומר לך מה אוב וידעוני
בסקילה אף מכשפה בסקילה ובמשנה תורה מנא לן דדריש דתניא רבי
אליעזר אומר נושא אדם אנוסת אביו ומפותת אביו אנוסת בנו ומפותת
בנו ר' יהודה אומר אביו באנוסת אביו ומפותת אביו אנוסת רב גידל אמר
רב מאי טעמא דר' יהודה דכתיב לא יקח איש את אחת אביו ולא
יגלה (את) כנף אביו כנף שראה אביו לא יגלה וממאי דבאנוסת אביו כתיב
דסמך ליה ונתן האיך השוכב עמה וגו' אמרי אין במשנה תורה דריש
והני סמוכין מבעי ליה לאיך דריב"ל דאמר ריב"ל כל המלמד לבנו
תורה מעלה עליו הכתוב כאלו קבלה מהר חורב שנאמר והודעתם לבניך ולבני בניך
וכתיב בתריה
יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב תנן זב שראה קרי ונדה שפלטא שכתב ורע המשמשת
וראתה דם צריכין טבילה ורבי יהודה פוטר עד כאן לא פטר רבי יהודה אלא בוז שראה קרי דמעיקרא לאו
בר טבילה הוא אבל בעל קרי גרידא מחייב וכי תימא ה"ה דאפילו בעל קרי גרידא נמי פטר רבי יהודה והאי
דקא מפלגי בוב שראה קרי להודיעך כחן דרבנן אימא סיפא המשמשת וראתה דם צריכה טבילה למאן
קתני לה אילמא לרבנן פשיטא השתא ומה זב שראה קרי דמעיקרא לאו בר טבילה הוא מחייבי רבנן
המשמשת וראתה דם דמעיקרא בת טבילה היא לא כל שכן אלא לאו ר' יהודה היא ודוקא קתני לה
משמשת

א) נמיט וכן לימא כ"י"ק,
ב) מגילה דף כג, א) נש
ע"ש סנהדרין עד: ע"ש,
ד) ג"ל וחלף עדה עדה
לכתיב עד מתי לעדה העדה
הואת מה להלן וסי ק' איתא
במגילה, א) נאלי צ"ל ור"ש
כן לקט ועי' כחונות קרא:
א) נש' מסופות צ"ק פס: ד"ה
חלף, א) נש' חסי' יבמות דף
ד. ד"ה ובי מפני חוס' קדושין
ג. ד"ה וסמך ליה,
ח) נפסות חס', ט) יבמות
דף ד. ד. ט) שם סנהדרין דף טו:
ז) יבמות ד. לו. וע"ש במשנה,
ט) נקדושין ג. ע"ש, ט) לקמן
כו, א) ג"ל דם נדה,
ס) ויקרא כ, א)

תורה אור השלם

1. ולא התחיל את שם
קדשי וקדושתו בתוך בני
ישראל אני יי מקדשכם.
ויקרא כב לב
2. הברדלו בתוך העדה
זוהא ואבלה אתך פרגיע.
במדבר טו כ
3. רק השמר לך ושמר
נפשך מאד פן משבח את
הידידים אשר ראו עיניך
ופן יסודו מלכך כל ימי
חייך והודעתם לבניך
ולבני בניך: יום אשר
עמדת לפני יי אלהיך
חורב באמר יי אלי הקהל
לי את העם ואשמע את
דברי אשר ילמדתם את
אחי כל הימים אשר הם
חיים על האדמה זאת
בנידים ללמדו: דברים ט י
4. מכשפה לא תהיה.
שמות כז י
5. לא יקח איש את אשת
אביו ולא יגלה כנף אביו.
דברים כב א
6. ונתן האיש השבב עמה
לאבי העצק חמשותף כסף
ולו תהיה לאשת תחת
אשר ענה לא ויכל שלהה
כל ימיו: דברים כב ט

הגהות הב"ח

א) רש"י ד"ה ור' יהודה
פוסק דקסרי דליון: (ט) תוס'
ד"ה עד דו וכו' צירושלמי וכו'
לא המלל שחרית ופא:

מוסף תוספות

א. בחוס' ר"י כהנ,
כשהיה עומד באמצע
החפילה ומגיע ש"ע
למודים.

מוסף רש"י

מה להלן עשרה. עדה
אין חמותה מעשרה שנאמר
(במדבר ד') עד מתי לעדה
הכונה האת, ילאו יחוסע
וכל (מגילה כג). מה
שוכב עם בהמה בסקילה.
לכתיב בלשה הנרבעת לנחמה
(ויקרא ט) דמוים גם, וכל
דמוים גם בסקילה היא
דגמריין מאו וידעורי לכתיב
כז (שם) צאלן ירגמו אותם
(יבמות ד. טהדרין)
טו. נושא אדם אנוסת
אביו ומפותת אביו. שלא
נאסרה עליו עולמות אלא
אשת אביו, כדכתיב (ויקרא
יז) ערות אשת אביך, ואשת
משמע ע"י אשתו נקדושין
(יבמות ד). אנוסת בנו. לא
כלמו היא דלון כלל אלא
מקדשת ודאיה למופה (טו).

